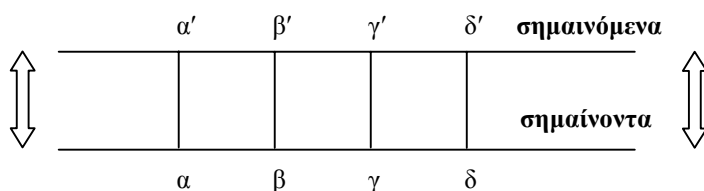

Συνταγματικές και παραδειγματικές σχέσεις

A. Αμοιβαίος ορισμός σημαίνοντων-σημαινομένων. Saussure: «αυθαίρετες κατατιμήσεις σε δύο παράλληλα συνεχή» (σσ. 141, 150):

→ «ασυνέχεια των γλωσσικών μονάδων»

B.

συνταγματικές σχέσεις	Ο	Γιάννης	τρέχει	
	Ο	φοιτητής	κοιμάται	παραδειγματικές σχέσεις
	Η	Μαρία	γράφει	
	Οι	μαθητές	χασμουριούνται	
	Το	παιδί	μίλησε	
	...	...	...	

Συνταγματικές σχέσεις: διαδοχή, αλυσίδα, «ρύμη» του λόγου, «γραμμικότητα» υποχρεωτικότητα, συνδυαστικότητα, συντακτική οργάνωση συνύπαρξη στοιχείων: σχέσεις εν παρουσία παράθεση στοιχείων	Παραδειγματικές σχέσεις: σχέσεις συνειρμικές επιλεκτικότητα, «εκφραστικές επιλογές», ποικιλότητα παραδειγματικότητα στοιχείων: σχέσεις εν απουσία αντικατάσταση στοιχείων («πιθανές αντικαταστάσεις»)
---	---

Το σύνολο των σχέσεων ενός στοιχείου με όλα τα υπόλοιπα στη συνταγματική και παραδειγματική αλυσίδα προσδιορίζει την αξία του στοιχείου αυτού στο γλωσσικό σύστημα (→ στρουκτουραλισμός / δομισμός).

- Για τον προσδιορισμό των συνταγματικών/παραδειγματικών σχέσεων, συνήθως αναγνωρίζονται:
- Σχέσεις συνάφειας
  - Σχέσεις αντίθεσης
  - Σχέσεις διαφοράς.
- Κάθε «γλωσσικό φαινόμενο» πάντως αναγνωρίζεται εν πολλοίς με τους δικούς του, ιδιαίτερους όρους, σαν μια εστία αντιθέσεων. (Συγκρίνετε: ρηματικό με ονοματικό σύστημα και, στη συνέχεια, ονοματικό με επιθετικό κλιτικό σύστημα: ποιες αξίες πραγματώνονται στο καθένα; ποιες είναι κοινές, ποιες διαφορετικές;)
- Συνταγματικές/παραδειγματικές σχέσεις στην α' άρθρωση
  - Συνταγματικές/παραδειγματικές σχέσεις στη β' άρθρωση

Συζήτηση:

1. «Αξία» – Φωνολογικά χαρακτηριστικά (β' άρθρωση). Σε τι διαφέρει το /b/ από το /p/ (/bira/~-/pira/); από το /v/ (/bira/~-/vira/); από το /t/ (/boga/~-/toga/); από το /d/ (/na bō/~-/to dō/); από το /f/ (/bira/~-/fira/). Ως προς τι μοιάζουν/διαφέρουν τα ζεύγη φωνημάτων /b,p/, /b,v/, /b,t/, /f,v/; Ως προς τι μοιάζουν/διαφέρουν τα /t,v/; τα /p,v/; τα /p,b,t/; τα /b,d,v/; τα /p,t,b,d/; τα /t, d, v/; τα /p,t,b,d,f,v/; Παρατηρήστε ότι ορισμένες ομαδώσεις είναι πιο φυσικές από άλλες. Ποιες είναι αυτές;

2. «Αξία» - Σημασιολογικά χαρακτηριστικά (α' άρθρωση). Παράδειγμα του Saussure για την «αξία» των λεξικών μονάδων:

louer	
mieten	vermieten
νοικιάζω	

Να συγκρίνετε τα λεξικά πεδία των «αισθήσεως σημαντικών» ρημάτων στα ελληνικά, τα αγγλικά και τα κινέζικα:

βλέπω	ακούω	μυρίζω	γεύομαι
κοιτάζω			
φαίνεται	ακούγεται	μυρίζει	έχει γεύση
see	hear	smell	taste
look	listen to		
seems/looks	sounds	smells	tastes
kàn-jìàn	tīng-dào	wén-dào	cháng-dào
kàn	tīng	wén	cháng
yōu yàngzi	(παράφρ.)	yōu wèr	yōu weidao

3. Προσδιορίστε τις διαφορές και τις ομοιότητες ανάμεσα στις τυπωμένες λέξεις (αριστερή στήλη) και τις λέξεις που διαβάζει ένας αφασικός (δεξιά στήλη):

liberty	<i>freedom</i>
canary	<i>parrot</i>
abroad	<i>overseas</i>
large	<i>long</i>
short	<i>small</i>
tall	<i>long</i>

4. Σχολιάστε τις ακόλουθες διατυπώσεις του Saussure:

«η γλώσσα είναι ένα σύνολο διαφορών»,
 «η γλώσσα είναι μορφή και όχι ουσία».

3. Συχνά λέγεται ότι μια γλώσσα είναι «πλουσιότερη» από μια άλλη στη βάση ισχυρισμών όπως:

«Η εσκιμώ έχει για το “χιόνι” περισσότερες λέξεις από την ελληνική»,
 «Η αγγλική έχει περισσότερες λέξεις από την ελληνική στο πεδίο της τεχνολογίας»,
 «Οι περισσότερες λέξεις/έννοιες της φιλοσοφίας προέρχονται από την ελληνική» κλπ.

Να κρίνετε αυτούς και παρόμοιους ισχυρισμούς με βάση την έννοια της *αξίας*. Μια γλώσσα που δεν έχει τις λέξεις δεν έχει και τις έννοιες;

4. Κατά πόσο η ανάλυση Β. (συνταγματικές $\leftrightarrow$ παραδειγματικές σχέσεις) «προϋποθέτει ιδέες εντελώς έτοιμες που υπάρχουν πριν από τις λέξεις»; (Saussure, 99)

Διαβάστε προσεκτικά το απόσπασμα που ακολουθεί, καθώς και ολόκληρη την ενότητα στην οποία περιέχεται (Θεοδοσία Παυλίδου, *Επίπεδα γλωσσικής ανάλυσης*, Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής, 1995, 95-96· το παράδειγμα εμφανίζεται σε πολλά εισαγωγικά εγχειρίδια). Χρησιμοποιώντας το κεντρικό επιχείρημα του Saussure για τη «φύση του γλωσσικού σημείου» και την αξία ως κατεξοχήν αντικείμενο της γλωσσολογίας, να δείξετε τα σφάλματα στον συλλογισμό που περιέχονται στο απόσπασμα αυτό. (Υπόδειξη: Προσέξτε ότι η σύγκριση δεν γίνεται μεταξύ δύο εννοιολογικών πεδίων αλλά μεταξύ δύο λεξιλογικών πεδίων και ενός «αντικειμένου αναφοράς», δηλ. ενός «σταθερού σημείου»: του οπτικού φάσματος· ξεκινώντας από την παρατήρηση αυτή μπορείτε να υποστηρίξετε ότι το συγκεκριμένο επιχείρημα προϋποθέτει αυτό ακριβώς που θέλει να αποδείξει.)

«[Π]αρόλο που το οπτικό φάσμα (η κλίμακα των χρωμάτων) είναι κοινό για όλους τους ανθρώπους, οι γλώσσες το μορφοποιούν –το δομούν– διαφορετικά, όπως φαίνεται από το λεξιλόγιό τους (πβ. σχήμα σχετικά με τη μορφοποίηση του χρωματικού φάσματος στα αγγλικά και στα ουαλικά).

<u>αγγλικά</u>	<u>ουαλικά</u>
green («πράσινο»)	gwyrdd
blue («μπλε»)	glas
gray («γκρι»)	
brown («καφέ»)	llwyd

Το κλασικό παράδειγμα των χρωμάτων δείχνει πειστικά ότι τα εννοιολογικά όρια δεν συμπίπτουν. Με τις παρατηρήσεις αυτές συνδέεται και η υπόθεση των Sapir-Whorf για τη *γλωσσική σχετικότητα* (linguistic relativity), κατά την οποία η γλώσσα που μιλάει ένα άτομο επηρεάζει τους αντιληπτικούς και γνωστικούς του μηχανισμούς· κατά συνέπεια, η αντίληψη της πραγματικότητας δεν είναι απόλυτη, αλλά σχετική, με σύστημα αναφοράς κάθε φορά τη γλώσσα του παρατηρητή.»